

Prevodna literatura

Iz naše prevodne književnosti

II.

Močan, v naši prevodni književnosti nov avtor je Gunnar Gunnarsson (Ljudje na Borgu. V Ljubljani. Tiskovna zadruga. 1934. Prevel Juš Kozak). Severni kraji, ki jih opisuje, nam sicer niso nikaka novost, nova pa je stran, s katere so tukaj opisani. Prevod sam pa ni tako skrben, kakor bi se za tako res umetniško delo spodobilo, neglede na sloves, ki ga prevajalec uživa kot priznan slovenski prozajik. Brez potrebe namreč in tudi brez upa zmage rabi besede, ki se jih je slovenščina že davno otresla, ali pa jim daje pomen, ki ga danes v običajnem jeziku nimajo. Tako imamo kar v začetku (8) stavek: „Župnišče je bilo podobno gruči raztresenih hišic“, v katerem se daje tej besedi pomen „fara“, ki ga danes nima in ga nikoli imela ni, pač pa je pomenila in pomeni „farovž“. S tem, pravim pomenom srečamo besedo res na str. 137! Enaka je z besedo „tržišče“ (7, 426), ki dela bravcu težave. — V stavku „ozkosrčno samoljubje je prevečalo oba“ (24) bi človek pričakoval „prevečalo“, saj zahteva vsa situacija imperfektiven glagol, ne pa perfektivnega! — „nad zelenimi parobki, prepreženimi z gosto mrežo bleščeče rose“ (25/6) pravi prevod, kar se pa s pomenom „parobek“ (= štor, štrcelj) težavno sklada. (Kakšna beseda stoji v predlogi?) — Tolikokrat srečamo v prevodu besedo „vzduh“ in „vzdušje“, da se moramo res čuditi, ali prevajalcu ni znana nobena domača beseda za te reči. — Včasih je človek v zadregi, ali ima pred seboj piščevo ali tiskarjevo napako: „Lotevala se jo (!) je čudna utrujenost (149)“, „sam (!) lava (151)“, „kamen spodtike (171)“ — „je ni nič grevalo (164)“ diši po času „Novic“ ali „Drobtinic“, prav kakor zveze „naradila križ (194)“ ali „storjena krivica lahko vzbudi v taistem človeku (275)“ in „nekaj col debeli (301)“. — Za nemško „Wintersonnenwende“ lahko v slovenščini mirno zapišemo „zimski kres“, ne da bi za Nemci jedljali „po zimskem solnčnem obratu (178)“. — „Pritvarjala se je, kakor da ni opazila“ (89) je prav nerodno povedano za preprosto „Delala se je“. — Za „lesovje pletérja (280)“ bi jaz zapisal „protje lese“, kar se mi zdi bolj umljivo. — O „škopnikih slame“ piše (301) pač zato, ker nima čuta za to, da so reči kakor „škopa“, „škopnik“ iz slame, ne pa iz česa drugega. Radoveden sem, kdo bo iz opisa na str. 301 spoznal, kaj je ona „podolžna oslica“, in ki si bo po opisu sploh mogel predstavljati, kaj se tam godi in kako.

Toda to so več ali manj posameznosti. Drugačna je stvar tam, kjer gre za stilistično neadekvatnost besede, kakor n. pr. v sledečih dveh stavkih: „Nerazumljiva pojava modrega traku ga je iztirila iz vsakdanjega življenja“ (294) in „Njihova srca in čuvstva so se ob srečanju z ubogim božjim človekom za ta dan iztirila“ (315). Ta beseda je kot pravi, še neobrabljeni „terminus technicus“ danes še tako tehnična, mehanična, ropotajoča in grobo materialna, da je še ne moremo rabiti za tako abstraktne in delikatne pojme. V nemščini se res to, kar se je prevajalcu tukaj primerilo, lahko imenuje „eine Entgleisung“, v slovenščini pa danes še ne. Zdi se, da se je prevajalcu nekaj takega zdelo, zato se pri njem Örlygur za to besedo opraviči (408), čeprav bi se tam prav lahko zapisalo „nekako s tečajev sname (vrže)“ ali kaj podobnega. — Enaka beseda je „plezarija“

(406, 409), posneta iz nekoliko humorističnega, nekoliko porogljivega slanga razposajenih turistov, ki ne sodi v resen pomenek, v katerem rabi Ůrlygur besedo „plezanje“, „plezarijo“ pa samo porogljivo ponovi (409) za paradokсно govorečim zdravnikom (če se je to v prevodu zgodilo premišljeno in name-noma). — Popolnoma pravilno in dobro pa sta porabljena „pasji drek“ (328) in „šuft“ (370), in tudi monolog zapitega padarja (422—5) je podan z vso potrebno stilsko adekvatnostjo.

Kongenijalnega oblikovavca lastne usode je našel „Pieter Breugel“ v F. Timmermansu (V Ljubljani, 1934. Jugoslovanska knjigarna. Po-slovenil Ferdo Kozak.) V to je pisatelja usposobila enako tesna povezanost z rodno zemljo. Skopi biografski podatki o slikarju Breuglu so v zvezi z nje-govim delom v tem romanu naravnost zadihali in zaživeli; roman je enako razgiban in poln življenja kakor so Breuglove slike. Širok in plastičen okvir daje delu uvod, v katerem je Fr. Stelè podrobno in nazorno opisal Breu-glovo življenje, delo in dobo. Podpirajo ga reprodukcije Breuglovih slik na posebnih prilogah.

Prevod je živ, svež in prijetno čitljiv. Kazi ga samo nekoliko malen-kosti, iz katerih odseva nemška predloga, tako n. pr. na str. 51 „veliki prst na nogi“, kar je nerodno poslovenjena nemška „die groÙe Zehe“, ali nekatere malomarnosti, ki jih je zakrivila nepazljivost ali naglica. Tako je „abotni fičfirič“ (66) preprostu slovenskemu bravcu enako nerazumljiv kakor fraza „odrniti v svet za cekinasto juho“ (67), ali „veznina“ (68,73). Oblika „turi“ (92 in še večkrat) je dijalektična (kakor „tuj“ za „tvoj“) in bi se mo-rala pravilno pisati „tvori“; to pravilno obliko ima res na str. 104. Namestu „plačancev“ (120, 136) bi bilo boljše govoriti o „najemnikih“, „usnjat“ (147) pa pomeni nekaj drugega ko „usnjen“, kar bi moralo tukaj stati. Za Ignacija lojolskega“ (128) bi bilo boljše postaviti „Ignacija Loyola“, tudi bi Erazmova „Slava norosti“ (185, 237) bila mogoče boljše prevedena s „hvalo norosti“. Take in enake reči bi bil moral že pred stavkom izgladiti urednik, če ga zbirka ima.

V popolnoma nov svet vodi slovenske čitatelje ameriška pisateljica Pearl S. Buck s svojim romanom „Dobra zemlja“ (V Ljubljani, 1934. Modra ptica. Prevedel St. Leben). Ta novi svet je obenem pokazan ob svojem prelomu, ob prehodu iz tisočletja trajajoče tradicije v najhrupnejšo dobo današnjih dni, ki jo pretresajo najmodernejša gesla. Po svoji snovi, po načinu pri-povedovanja, po gladko tekočem prevodu, ki ga samo včasih zmoti kako dijalektično „prgišče“ (13, 47), ali kak „glinast“ nam. „glinen“ (104), je knjiga brez dvoma med najlepšimi, kar nam jih je dala prevajalska kampanja preteklega leta.

* * *

Po štirih velikih epopejah, ki smo jih Slovenci v zadnjih letih dobili prevedene — Tolstoj, Galsworthy, Reymont, Undset — in o katerih bo „Sodobnost“ o prvi priliki obširneje poročala, je sedaj začela izhajati peta: Cervantesov „Bistrounni plemič Don Kihot iz Manče“. (Poslovenil St. Leben. Izdaja Slovenska Matica. I. knjiga. LXIV + 338 str.). Nad tristo let je trajalo, predno je prišlo k nam to znamenito delo, eden najvišjih vrhov svetovne književnosti, o katerem je že njegov pisec dejal, „da ga ne bo ne naroda ne jezika, v katerega ne bi bil preveden“. Nekoliko pozno sicer, toda, pred Španci se lahko opravičimo s tem, da je pred več ko sto leti največji slovenski umetnik prelil v nedosegljivo formo slovensko na-

rodno pesem o španski kraljici in njeni slovenski dojlji. Tej čudoviti pesmi zasranjane hrepenenja, ki v duščem ozkem domačem krogu sanja o tujih, daljnih daljah, je sedaj odgovoril njen sodobnik, najmodrejša španska glava, ne samo onih dni, s knjigo, kateri bi človek samo želel, da bi tudi med Slovenci o njej bilo kedaj mogoče reči to, kar je — s čudovito gradacijo stavka! — njen pisec rekel o njeni usodi med Španci: „otroci jo imajo v rokah, fantje jo prebirajo, možje jo razumejo in starci ji hvalo pojó“.

Prevajalec se je z delom — ki nikakor ni bilo lahko — mnogo trudil in ga opravil kar se da vestno. V obširnem uvodu — ob tako zajetnem in pomembnem delu ne more nikoli biti dovolj obširen! — je pokazal ozračje in dobo, iz katere sta vzrastla Cervantes in njegov Kihot, ter podal označbo dela samega. Kogar bo zanimalo brati o njem kaj več, bo v navedenem slovstvu našel kopico zanesljivih vodnikov. Čudno se mi samo zdi, da prevajalec v obilici te literature nikjer ni naletel na razlago naslova „Novelas ejemplares“, ki je precej drugačna od one, ki jo sam podaja (str. LVII uvoda), ki pa se tudi njemu samemu ne zdi verjetna. Saj je res težko verjeti, da bi naj Cervantes bil nekak španski Krištof Šmid! O tem se lahko vsakdo prepriča, kdor vzame v roke Cervantesove „Tri novele“, ki so vzete iz te zbirke, in ki nam jih je že pred leti poslovenil Ivo Šorli. Po drugi razlagi bi naj te novele bile vzor novih, za takratno dobo „modernih“ novel kot svojevrstnega literarnega žanra, torej brez vsakih moralističnih tendenc! — Riskantno je v isti zvezi govoriti o Cervantesu kot protireformacijskem piscu, ker je razne Cervantesove izjave treba previdno pretehtati glede tega, ali ne tiči v njih mogoče sled tradicionalnega literarnega stila, odsev sodobnih metod, ali pa nazadnje Cervantesova hudomušnost ali celo ironija. Tudi je riskantna reč, če operiramo z moderno terminologijo, kadar hočemo označiti Cervantesove čase.

Novost — in povrh še nepotrebna — je način, kako je prevajalec ravnal z raznimi imeni romana, predvsem z glavnimi. Iz „Dulcineje“, ki je pri nas bila že ustaljena, je napravil „Dulsinejo“, iz enako ustaljene kobilice „Rozi-nante“ pa konja „Rosinanta“. Filološki razlogi, pa naj bi bili še tako dobro podprti, so proti oblikam, ki jih je sankcionirala tradicija, brez veljave. Poleg tega pa menda ni brez pomena, da je Cervantesov konj pri nas postal kobilica. „Konj“ je pri nas vse preveč brezbarvna, nepomembna beseda — menda se narod zaveda njegove „brezspolnosti“! Kjerkoli je tej živali pri nas namenjena kakšna večja uloga, bo nastopila „kobila, kobilica“, ne pa „konj“! Spomnimo se samo Martina Krpana in njegove kobilice! — V imenu glavnega junaka sledi prevajalec praksi zadnjih časov, ki je izpodrinila nekdanjega „Kišota“ in ga zamenila s „Kihotom“, ki je „filološko“ korektnjši. Toda čemu ne sklanja tudi njegovega naslova? To je res čudna praksa „doktor Lebna“! Pač! V uvodu, kjer ni imel pred seboj španske oblike, ampak je mislil in pisal po svoje, mu je res — v emfazi! — poteklo iz peresa (stran. XVIII.): „Glejte ga idealista dona Kihota!“ — pozneje je podlegel pred vsem optični (!) sugestiji španskega izvirnika. — Kihot bi se moral imenovati „popotni“ vitez, ne pa „potujoči“. Vsled verbalne funkcije participa se v tej zvezi poudarek prenese na atribut, kar pa je krivo: Kihot je v prvi vrsti vitez, čeprav „popotni“, ni pa zanj značilno, da potuje! Zanj je poleg viteštva značilna njegova „bistroumnost“, ki se razkazuje že v naslovu samem.

Nepotrebne novotarije se nahajajo tudi v prevodu. Že v svojem uvodu je omahoval med „ovzdušjem“ (VII) in „vzdušjem“ (LX), v prevodu samem trčimo kar v začetku (5) ob „lazio“! Slovencu zvane abstraktne romanske substantivne konstrukcije, kakor n. pr.: „ljubkost polj, vedrost neba, žuborenje potokov“ (5) tuje; mi pravimo konkretno, nazorno: „ljubka polja, vedro nebo, žuboreči potoki“. Enako bi težko umljivega „peklenščka od sobe“ (85) morala zameniti „vražja“ ali „preteta“ soba! Po nemščini dišijo fraze kakor „veliko krika, malo volne“ (290) in „prijeti priliko za čop“ (293). V prvem primeru bi podoba, ki je posneta po striženju ovac, torej veliki večini Slovencev sploh neumljiva, zamenil z mojo domačo: „Velika praska, malo haska“, kjer bi me niti tujka ne motila, ali mogoče rekel „Velik hrup, majhen kup“ ali kako drugače — vsekakor rimano! — v drugem pa bi priliko, kakor vsi drugi Slovenci, korajžno pograbil „za lasce“! — Slabi so izrazi kakor „kravetina“ (29) in nič boljša „svinjetina“ (105), „podmolklo sovraštvo“ (86), „prigor“ (132, nam. pripeka, žar), „oklestek“ (161, nam. „oklešček“), „se je zahitil na konja“ (213, nam. pognal), „drčljiv“ (221) bi bil boljše povedano „polzek“, „škrlatast“ (237, 239) ni dobro, kjer gre za res „škrlatna“ oblačila, zarez, ki sta jo delali dve gori“ (142), se v sloveščini imenuje kratko „soteska“ ali „deber“, celo „graba“ bi ji lahko rekli, „razblodni satirji“ (296) so v slovenski knjigi nepotrebna tujščina. „Virgil“ (143) je bil za časa Cervantesa pravilna oblika, mi moramo danes pisati „Vergil“, že zato, da ne pohujšujemo po nepotrebnem naših srednješolcev, ki se učijo latinščine. Nekoliko težji problem je „probkov hrast“ (126, 264, 272), ki je povzet iz (nižje) nemščine. Ker imamo že „plutovino“, kar je dobra slovenska beseda za „probkovino“, bo pač menda najboljše, če drevo samo imenujemo „pluto“ (kakor imamo „črešnjo“, „hruško“, „slivo“ za označbo drevesa in sadu), njeno skorjo pa „plutovino“. Če že naj razlikujemo dve vrsti zob, se bo to pač dalo opraviti bolj spretno, ko če razlikujemo „zobe in kočnjake“ (194, 197), saj so kočnjaki sami vendar tudi prav tako zobje. Kaj je „valjalnica“ (230), bo pač redkokateri Slovenec razumel; mogoče bi bilo boljše govoriti o „stopah za sukno“.

Hudo se je godilo v tem prevodu številnim Cervantesovim verzom, ki so — to priznam seveda rad — trd oreh za vsakega prevajalca, če ni ravno poet. Vendar pa bi si bil prevajalec svoj posel lahko olajšal na ta način, da se ne bi trudil z rimami, pač pa tem bolj skrbno pazil na metrum in kaddence ritma, kar bi moralo biti kolikor se da ohranjeno. To velja n. pr. za Amadisov sonet (19), v prav posebni meri pa za one verze, ki so „de cabo roto“, kjer je sedaj človek večkrat v zadregi, kak „repek“ naj privesi, ker mu ga notranji ritem verza ne položi kratkoma na jezik.

Pre malo je pazil prevajalec ob onih mestih, kjer Kihot in Pansa razvijata vsak svojo filozofijo, ki se krešeta druga ob drugi. Tako ni mogoče, da bi „bistroumni“ Kihot govoril, kakor na str. 291: „In doumej z vsemi petimi čuti, da je vse, kar sem delal, delam in bom delal, jako po pameti narejeno“, ali če pravi Kihot Pansi (307) „saj je videti, da nisi nič bolj pri pameti kakor jaz“. Tako govorjenje ni adekvatno z duševnim likom Kihota, kakor ga je ustvaril Cervantes. Njegov Kihot je „bistroumen“, sam „um“ ga je, njegova umovanja poslušati je pravi užitek, toda siroti se, kakor hitro prenese to svoje umovanje v dejanje, prav vse zmaliči, ker mu pač manjka tega, kar daje človeku „pamet“, namreč skladnega ravnanja z mišljenjem. Mož ne zna svojega „uma“ prav rabiti! V nasprotju z njim pa

je njegov oproda prava čista „zdrava pamet“, kristalizirana in konzervirana v obliki pregovorov, ki jih Pansa vsak čas kar stresa iz rokava, in ki delajo Kihota prav zaradi tega naravnost „nervoznega“ (291), ker mu pač ni dano, da bi jih razumel. To globoko nasprotje je Cervantes izrazil že v imenih obeh junakov — čudno, da Leben na to bravcev nikjer ne opozori. „Kihot(e)“ pomeni nezakonskega potomca, torej po „zakonih“, v svetu manj vrednega človeka, kakor je tudi idealist Kihot manj cenjen v svetu realistov in materijalistov, ker pač ni „od tega sveta“. Besede „pamet“ v njegovem besedišču sploh ni. (Danes bi rekli „razmere“, Tacit je rekel „saeculum“!) Zato pa pomeni ime njegovega oprode — „Sveti Vamp“! Tako spremlja stalne konflikte Kihota s svetom nepretrgana vrsta konfliktov ž njegovim oprodo, v katerem mu ta svet kaže svoj duševni obraz, razlaga filozofijo svoje „pameti“. Kakšen bo konec vsega tega? Saj sta navezana drug na drugega! Pri Cervantesu ta konflikt ni nepomirljiv. To je Leben prav lepo označil (XXI): „... opazimo, da se Sančo čezdalje iskreneje veže na svojega gospoda, da mu je zmerom globlje vdan in da mu h koncu zgodbe služi že iz nekakega podzvestnega spoštovanja njegovega idealizma, še vedno sicer neizmirljiv nasprotnik idealizma svojega gospoda, a nehoti v njegovi službi, dopolnjujoč in popravljajoč gospodov idealizem, toda že temno sluteč, da brez tega idealizma ni nič velikéga na svetu.“ — Tako je Cervantesov „Kihot“ vkljub vsej življenjski usodi pisca in junaka velika izpoved vedrega, nezlomljivega optimizma. —

Pirnatove ilustracije so take, da je človeku, čeprav je sicer nasprotnik take vrste knjižne ilustracije, kar žal, da jih ni več. Neumljivo pa je, da bi se v Ljubljani ne bil dobil nikjer faksimile Cervantesovega podpisa. Ob takem delu je ne samo vredno in potrebno, ampak naravnost spodobno, da se nekoliko bolj potrudijo vsi, ki imajo ž njim ali ob njem opravka.

J. A. Glonar.

Kronika

»Da bi ne bilo naše delo že v viru neresnično«

„Polnih pet mesecev so se vršile priprave za kongres... V smislu oplenske resolucije so bili osnovani v univerzitetnih središčih akcijski odbori... Povsod smo srečali krajevno dobro organizirano mladino, ki je z zadoščenjem in iskrenostjo sprejela odgovorno iniciativo... opozoriti pa je treba na dejstvo, da je edina omladina naše prestolice šele štiri dni pred kongresom dosegla domačo enotnost. V teh lokalnih razmerah je razlog, da beograjski tovariši niso mogli imeti, ker so bili ves čas priprav brez primerne in enotnega zastopstva, polne ingerence nanje in da nam ni bilo mogoče z njihovim resnim sodelovanjem doseči rezultatov... Na ta način so nastale zgolj tehnično organizatorne difference, nikakor pa ne idejno programske...“

Tako opravičuje absolvirani jurist g. Andrej Uršič v „Jutru“ 29. maja 1935 neuspeh kongresa nacionalnih akademikov. Znano je, kakšen je bil in kako je potekel ta kongres, saj ga je napovedovalo časopisje s takim pompom, da je moral biti nanj pozoren vsakdo; dejansko pa so ga še najbolj spoznali tisti, ki so bili tako srečni, da so imeli tiste dni kakega gosta celo v hiši. Če je še par tednov po kongresu čutil „eden njegovih glavnih organizatorjev“, kot imenuje „Jutro“ g. Uršiča, potrebo, da znova razlaga, je to znak, da daje